

Koncepce systémů pro vysílání digitální televize a rozhlasu, moderní standardy pro vysílání

Ing. Karel Ulovec, Ph.D.

ČVUT, Fakulta elektrotechnická

xulovec@fel.cvut.cz

Tyto podklady k přednášce slouží jako pomůcka pro studenty předmětu B2M37DTRA.
Žádné jiné využití (zveřejňování, kopírování, apod.) není povoleno bez projednání s autorem!

©

Koncepce systémů pro vysílání digitální televize a rozhlasu, moderní standardy pro vysílání

Digitální televize DVB

Digitální rozhlas DAB

Digitální rozhlas DRM

Rozšířená témata pro přípravu studentů ke zkoušce ...

Digitální televize

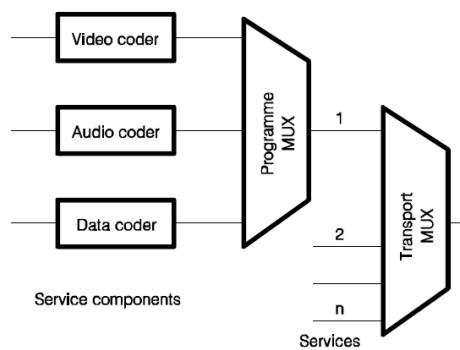
– DVB, Digital Video Broadcasting

Digitální televize

DVB – Digital Video Broadcasting

- Standard pro digitální přenos TV
- Prvá generace vyvíjena od r. 1991
- Zdrojové kódování
  - Zvuk – MPEG Layer 2 (typická hodnota rychlosti datového toku po kompresi 192 kb/s)
  - Obraz – MPEG2 (typická hodnota rychlosti datového toku po kompresi 4 Mb/s)
  - Programový multiplex (MUX) = MUX zvukových, odrazových a dodatečných dat patříci jednomu TV programu
  - Transportní MUX = MUX několika programových MUXů

MPEG-2
Source coding and multiplexing

[www.etsi.org: EN 300 421]

Digitální televize

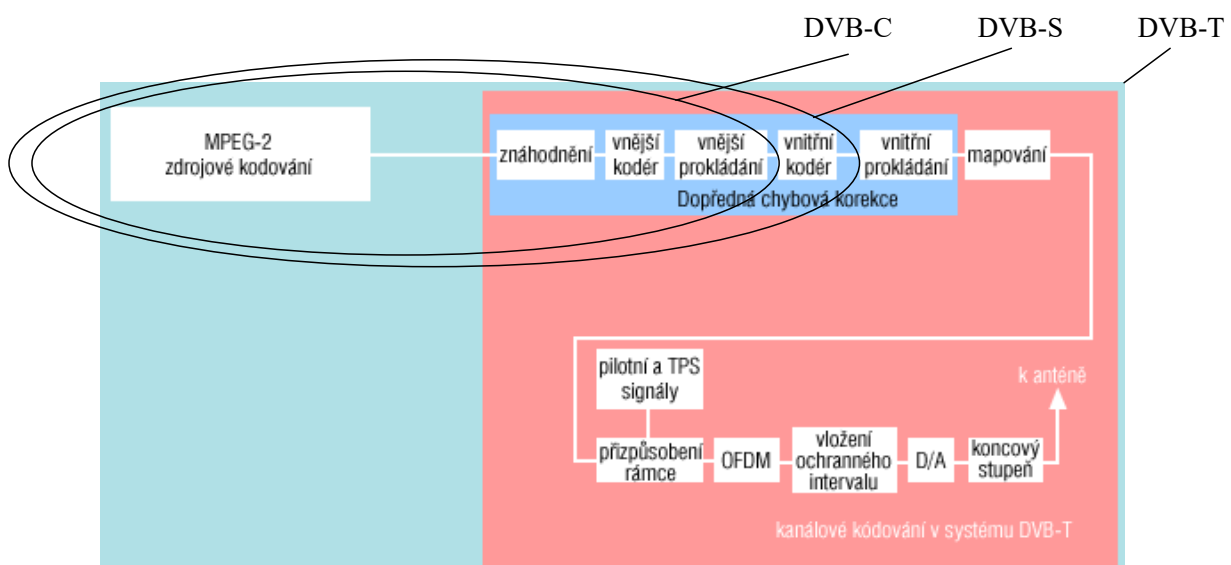
DVB – různé verze systému podle přenosového kanálu

- Satelitní – DVB-S (Satellite)
  - ETSI standard v r. 1993
  - Značný útlum šířením signálu přes družici (36 tis. km nad povrchem Země)
  - Nízké příkony na družici, účinné (nelineární) koncové stupně
  - Při satelitním spoji se uvažují směrové spoje (za použití parabolických antén je signál soustředěn do velmi úzkého svazku)
  - Relativně velký kmitočtový prostor v satelitních pásmech
- Kabelový – DVB-C (Cable)
  - ETSI standard v r. 1994
  - Kvalitní (správně přizpůsobený) kabelový spoj – koaxiální kabel ale také optické vlákno
- Terestrický – DVB-T (Terrestrial)
  - ETSI standard v r. 1995
  - Nejvíce rušené přenosové prostředí
  - Uvažují se odražené signály
  - Jediný způsob pro skutečně mobilní příjem

Digitální televize

DVB – vyznačení společných bloků pro -S, -C a -T (prvá generace)

DVB – možnost dvou různých zabezpečení částí datového toku (High / Low Priority stream)

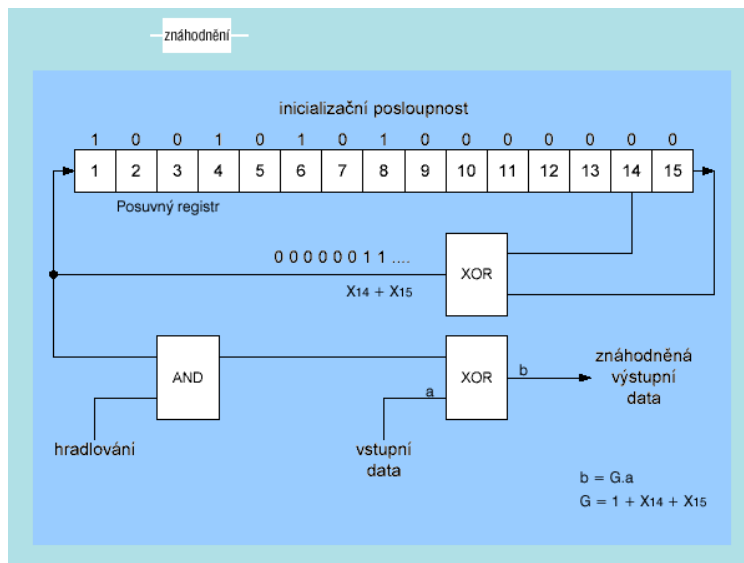
- Hierarchická modulace (16QAM nebo 64QAM; $\alpha = 1, 2$ nebo 4)
- Různé kódové poměry

Digitální televize

DVB – znáhodnění signálu

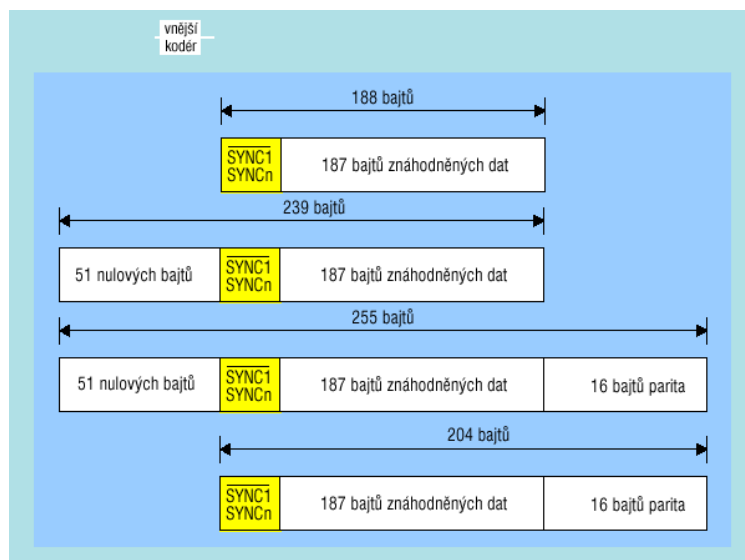
- Společné pro -S, -C a -T
- Zamezení dlouhé sekvence jedniček nebo nul

Digitální televize

DVB – vnější ochranné kódování

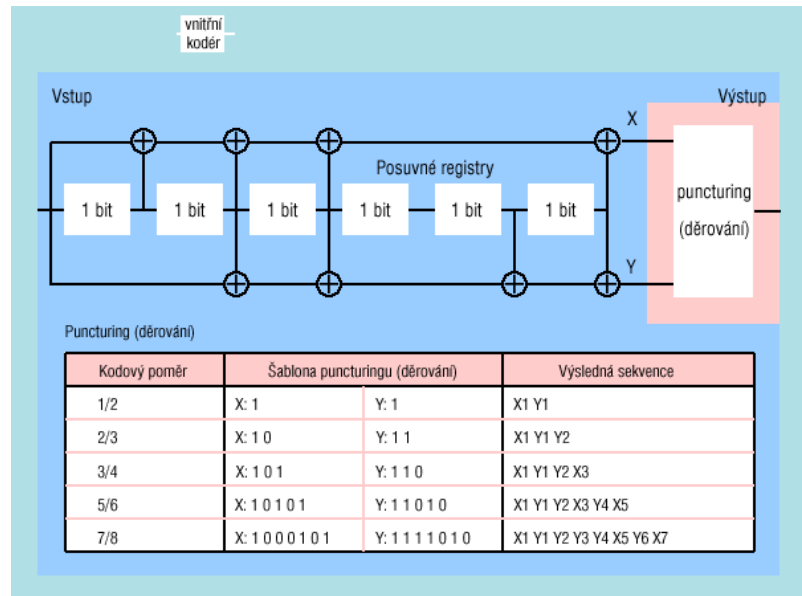
- Společné pro -S, -C a -T
- Reed-Solomonův kód (zkrácený cyklický kód, po bajtech)
- 188 vstupních a 204 výstupních bajtů, přidáno 16 kontrolních bajtů
- Opravit lze až 16/2 bajtů (bez ohledu na počet chybných bitů v chybném bajtu)

Digitální televize

DVB-S, DVB-T – vnitřní ochranné kódování

- Konvoluční kód (po bitech) – 2 výstupní větve z kodéru
- Možné hodnoty kódového poměru (po punkturování): 1/2, 2/3, 3/4, 5/6 nebo 7/8

Digitální televize

DVB-T – modulace

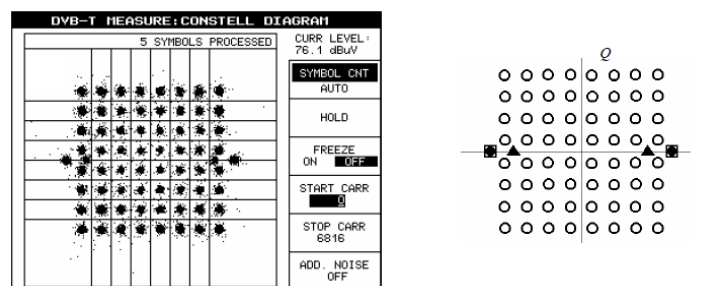
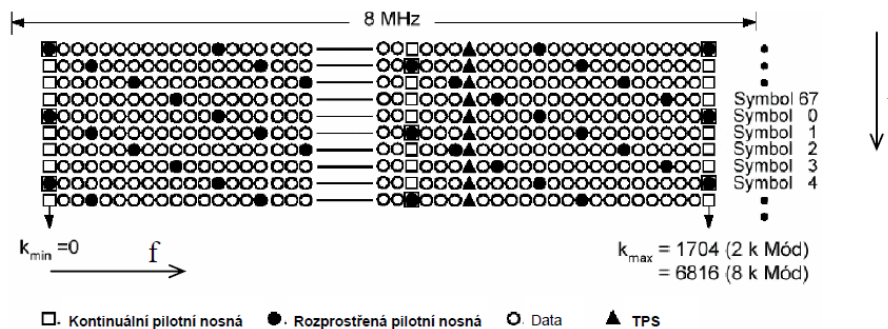
- OFDM
- Mapování
  - Stavby modulace všech nosných vln (komplexní čísla pro výpočet OFDM signálu)
  - Datové nosné vlny
    - 64-QAM (nejvyšší užitečný datový tok), 16-QAM (nižší užitečný datový tok, odolnější) nebo QPSK (nejodolnější, nejnižší užitečný datový tok) ... **vždy nutno dodat „v rámci modulačního formátu OFDM“, zkráceně možno použít např. „OFDM/64-QAM“**
    - Přenos obrazových, zvukových a případně doplňkových dat
    - 1512 v módu 2k a 6048 v módu 8k
  - Pilotní signály
    - Nemodulované (s vyšším výkonem 16/9), 2 možné hodnoty fáze 0 a 180 st. (dle PRBS)
    - Odhad stavu kanálu (reference fáze), AFC (frekvenční synchronizace)
    - Nosné vlny se stálou pozicí (kontinuální, 45 v módu 2k a 177 v módu 8k) a nosné sloužící alternativně i jako datové nosné vlny (rozptýlené či rozprostřené), každá 12. (o 3 se posouvá) pozice
  - TPS (Transmission Parameter Signalling) signály
    - Modulovány DBPSK (diferenciální dvoustavová PSK)
    - Informace o modulaci datových nosných vln, o hodnotě ochranného intervalu, o zvolené hodnotě kódového poměru konvolučního kodéru, o vysílacím módu a o číslu rámce (v jednom symbolu nesou všechny TPS vlny stejnou informaci – 1 bit TPS sekvence, celá sekvence má 68 bitů)
    - 17 v módu 2k a 68 v módu 8k

Digitální televize

DVB-T – modulace

- Mapování – nahoře: rozmístění různých typů nosných vln v čase (symboly) a frekvenci (index „k“ nosné vlny); dole: konstelační diagramy (sjednocení přes všechny nosné vlny při modulaci datových nosných vln 64-QAM)

Digitální televize

DVB-T – modulace

- OFDM
  - Dva módy 2K ($N = 1705$ nosných vln) a 8K ($N = 6817$ nosných vln), v DVB-H (Handheld) také mód 4K
  - Ochranný interval $1/4$, $1/8$, $1/16$ nebo $1/32$ (např. pro 8 MHz kanál a mód 8K max. $224 \mu s$)
  - Užitečná část $T_u = 224 \mu s$ v módu 2K a $896 \mu s$ v módu 8K (pro šířku kanálu 8 MHz)
  - Šířka kanálu 6, 7, nebo 8 MHz (5 MHz jako dodatečná příloha normy)

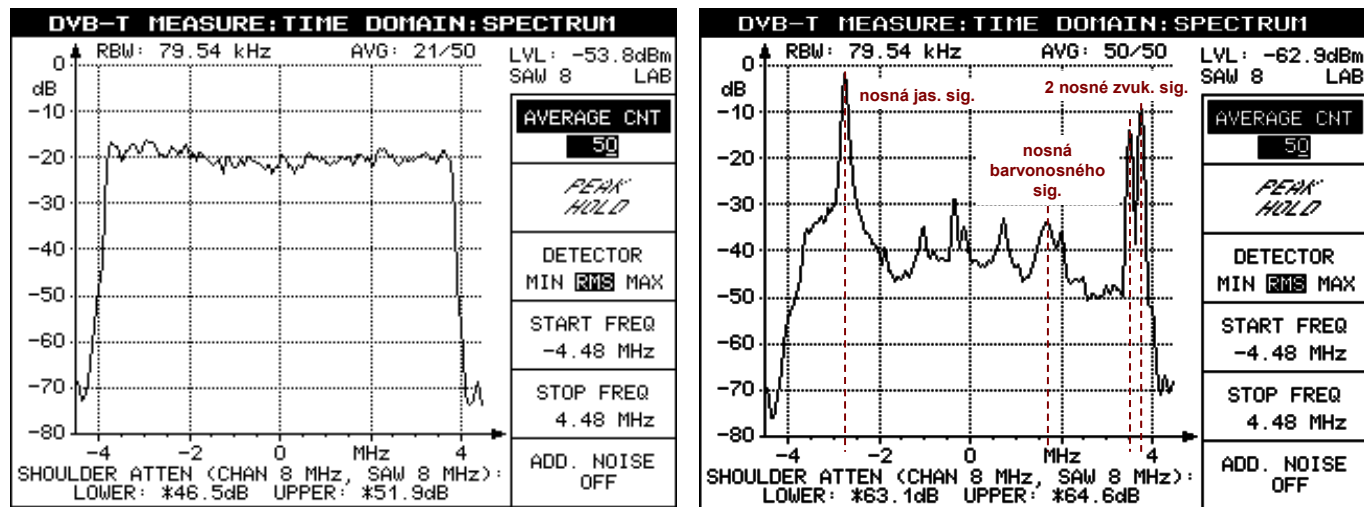
DVB-T – příklady kmitočtu a šířky pásma VF signálu

- III. TV pásmo (174 až 230 MHz), IV. a V. (474 až 860 MHz), stejné kanály jako dříve pro terestrickou analogovou TV
- Šířka kanálu obvykle 7 MHz pro III. TV pásmo, 8 MHz pro IV. a V. TV pásmo
- Šířka pásma signálu např. pro 8 MHz kanál $B = (N-1)\Delta f = 7.607 \text{ MHz}$

Digitální televize

DVB-T – porovnání spektra reálného signálu DVB-T se spektrem signálu zemské analogové TV

Digitální televize

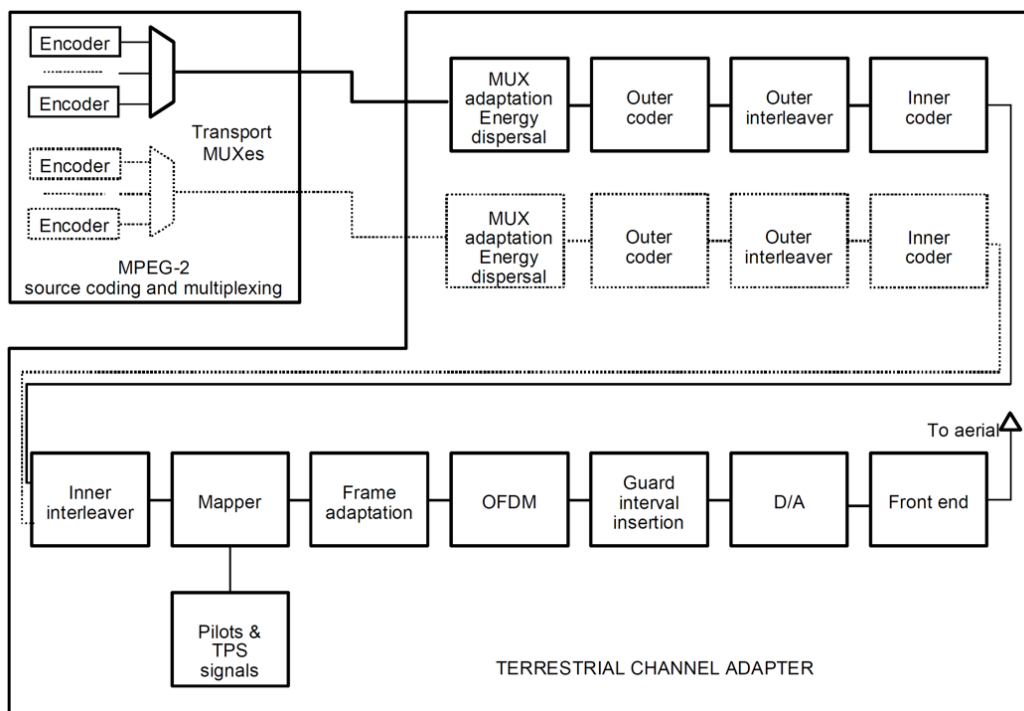
DVB-T – užitečné přenosové rychlosti v Mbit/s (kanál 8 MHz):

modu- lace	kód. po- měr	ochr. int. 1/4	ochr. int. 1/8	ochr. int. 1/16	ochr. int. 1/32
QPSK	1/2	4,98	5,53	5,85	6,03
QPSK	2/3	6,64	7,37	7,81	8,04
QPSK	3/4	7,46	8,29	8,78	9,05
QPSK	5/6	8,29	9,22	9,76	10,05
QPSK	7/8	8,71	9,68	10,25	10,56
16-QAM	1/2	9,95	11,06	11,71	12,06
16-QAM	2/3	13,27	14,75	15,61	16,09
16-QAM	3/4	14,93	16,59	17,56	18,10
16-QAM	5/6	16,59	18,43	19,52	20,11
16-QAM	7/8	17,42	19,35	20,49	21,11
64-QAM	1/2	14,93	16,59	17,56	18,10
64-QAM	2/3	19,91	22,12	23,42	24,13
64-QAM	3/4	22,39	24,88	26,35	27,14
64-QAM	5/6	24,88	27,65	29,27	30,16
64-QAM	7/8	26,13	29,03	30,74	31,67

Digitální televize

DVB-T – koncepční schéma podle normy

[www.etsi.org: EN 300 744]

Digitální televize

DVB-S – modulace

- QPSK (jediná nosná vlna)
  - Modulační impuls typu SqRRC, $\alpha = 0.35$
  - Šířka kanálu 26 až 54 MHz
- Rychlosti datového toku
  - Užitečná rychlost do 68 Mb/s
  - Příklad pro kanál široký 33 MHz v závislosti na kódovém poměru – „after MUX“ označuje užitečnou rychlost datového toku

Bit Rate R_u (after MUX) [Mbit/s]	Bit Rate R'_u (after RS) [Mbit/s]	Symbol Rate [Mbaud]	Convolut. Inner Code Rate	RS Outer Code Rate	C/N (33 MHz) [dB]
23,754	25,776	25,776	1/2	188/204	4,1
31,672	34,368	25,776	2/3	188/204	5,8
35,631	38,664	25,776	3/4	188/204	6,8
39,590	42,960	25,776	5/6	188/204	7,8
41,570	45,108	25,776	7/8	188/204	8,4

[www.etsi.org: EN 300 421]

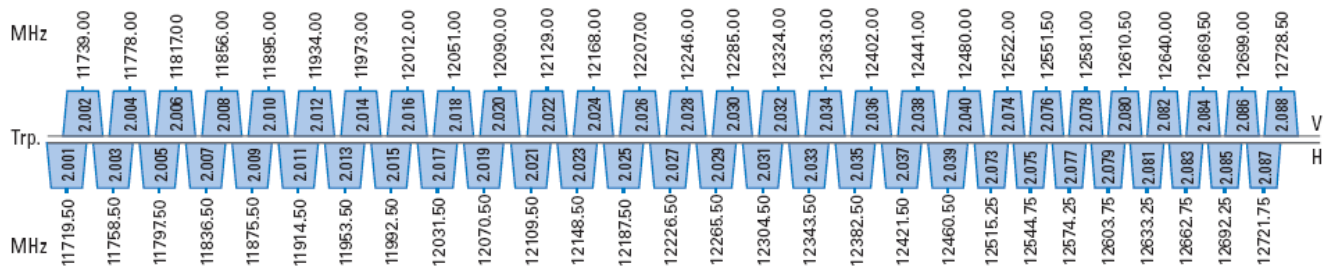

Digitální televize

DVB-S – příklady kmitočtu a šířky pásma VF signálu

- Jednotky až desítky GHz, stejná pásma jako dříve satelitní analogová TV
- Šířka pásma 26 až 54 MHz
- Příklad využití pásma 11 GHz / 12 GHz:

[www.ses-astra.com]

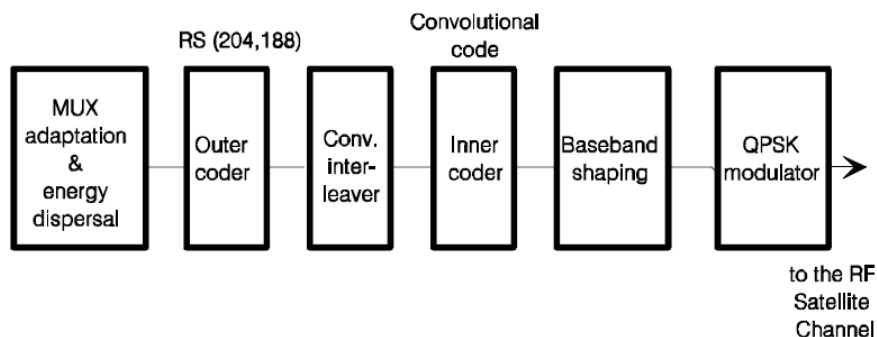
DVB-S2 – 2. generace satelitní verze systému DVB

- Vychází z DVB-S, ETSI standard v r. 2005
- QPSK, 8-PSK, 16-APSK, 32-APSK (zůstává modulace s jedinou nosnou vlnou)
- Zdrojové kódování – MPEG-4 AVC (cca 2x vyšší účinnost)
- Kvalitnější ochranné kódování – o více než 30 % vyšší užitečný datový tok
  - Vnitřní – LDPC, vnější – BCH
- HDTV, distribuce tv signálu k pozemním vysílačům, přenosy point-to-point (zpravodajství)

Digitální televize

DVB-S – koncepční schéma podle normy

[www.etsi.org: EN 300 421]

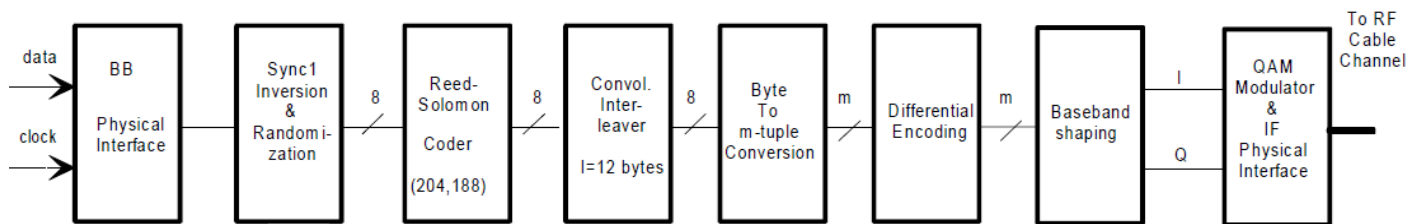

Digitální televize

DVB-C – modulace

- Diferenciální QAM (jediná nosná vlna)
  - 16, 32, 64, 128 nebo 256-QAM (max. 64-QAM – koax, max. 256-QAM – optický kabel)
  - Modulační impuls typu SqRRC, $\alpha = 0.15$
  - Šířka kanálu 2, 4 nebo 8 MHz
- Datový tok např. 38 Mb/s pro 8 MHz kanál a 64-QAM

DVB-C – koncepční schéma podle normy

[www.etsi.org: EN 300 429]

Digitální televize

DVB-T2 – 2. generace terestrické verze systému DVB

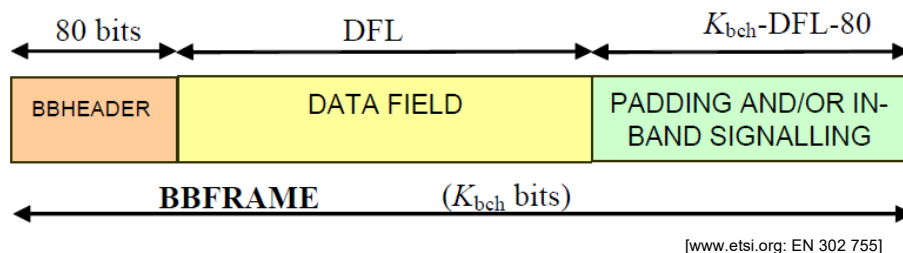
- Oproti DVB-T podstatně složitější a mnohem více variabilnější
- ETSI standard
  - První verze v r. 2009 (1.1.1)
  - Verze v r. 2012 (1.3.1) – podstatné změny:
    - Zaveden zjednodušený profil, T2-Lite, především pro mobilní příjem (na přijímačích s jednodušší konstrukcí) s nízkými datovými toky – pouze některé kombinace parametrů a robustnější protichybové zabezpečení
    - Předchozí kombinace parametrů ... profil T2-base
- Zdrojové kódování – využití moderních kompresních algoritmů (H.264/AVC MPEG-4, H.265/HEVC)
- Kvalitnější ochranné kódování – o více než 30 % vyšší užitečný datový tok
  - Vnitřní – LDPC, vnější – BCH
  - Také složitější prokládání
- Možno přenášet libovolný datový tok

Digitální televize

DVB-T2 – logické kanály datového toku

- Základní jednotkou dat je datový rámec BBFRAME (délka závisí na volbě protichybového zabezpečení)
- Možno přenášet jediný (Input Mode A) nebo více (Input Mode B) logických kanálů tzv. PLP (Physical Layer Pipe); existují různé formáty a módy PLP kanálů
- V každém PLP může být jeden nebo více programů
- Každý PLP může využít vlastní volbu modulace a protichybového zabezpečení (lze kombinovat i T2-base a T2-lite)
- Lze realizovat time slicing a time-frequency slicing
  - time slicing – data určitého programu se vysílají během kratších intervalů v každém rámci
  - time-frequency slicing – navíc jen v určité kmitočtové části

Digitální televize

DVB-T2 – logické kanály datového toku

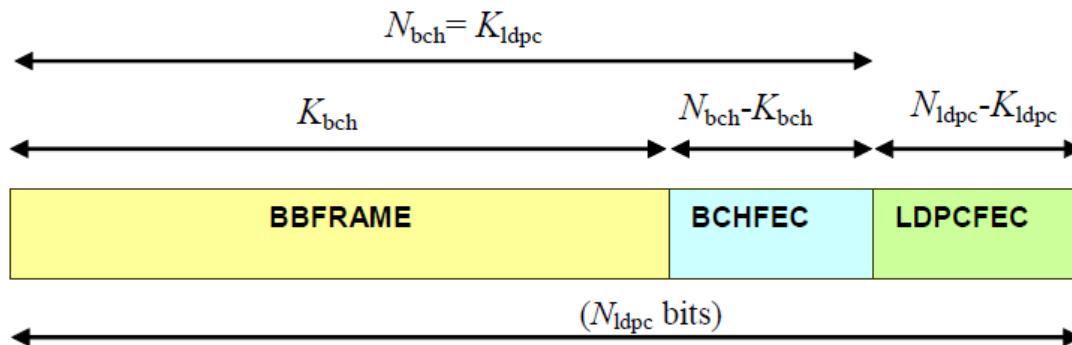
- Formáty PLP kanálů (vstupní formáty)
  - Transport Stream (TS) – transportní tok (MPEG2), paket délky 188 B (DVB-T používá TS)
  - Generic Stream Encapsulated (GSE) – tok s proměnnou nebo pevnou délkou paketu
  - Generic Fixed-length Packetized Stream (GFPS) – tok s pevnou délkou paketu; kompatibilní s DVB-S2
  - Generic Continuous Stream (GCS) – tok s proměnnou délkou paketu, v modulátoru nejsou známy hranice paketů
  - Další úpravy vstupního toku
    - Pro možnost precizního přenosu s konstantním časováním a pro dodržení konstantního zpoždění slouží synchronizátor vstupního toku (Input Stream Synchronization)
    - Odstranění nulových paketů v MPEG2 transportním toku (Null Packet Deletion) – při požadavku na konstantní přenosovou rychlost jsou vkládány nulové pakety do TS, jejich přenos je zbytečný, v přijímači mohou být opět vloženy
- Typy PLP kanálů
  - Společný (common) – PLP kanály v jediné skupině buněk (sub-slice) v T2 rámci (za L1 signalizací); obsahující data sdílená více službami (např. programový průvodce)
  - Typ 1 (type 1 PLP) – PLP kanály v jediné skupině buněk v T2 rámci (před PLP kanály typu 2) ... například pro případ jediného PLP (Input Mode A) pro jediný TS multiplex
  - Typ 2 (type 2 PLP) – PLP kanály ve dvou či více (až 6480) skupinách buněk v T2 rámci (za PLP typu 1)
- Při více PLP je flexibilnější time-slicing a hlubší časové prokládání (70 ms vs. až 250 ms)

Digitální televize

DVB-T2 – protichybové zabezpečení

- Dvě úrovně
  - Vnější kódování – blokové protichybové cyklické kódování BCH; vstupují jednotlivé rámce BBFRAME
  - Vnitřní kódování – blokové protichybové kódování LDPC a bitové prokládání; vystupují rámce FECFRAME
- FECFRAME skupina bitů délky N_{ldpc} – dvě možnosti délky:
  - Normální rámec ... 64800 bitů
  - Krátký rámec ... 16200 bitů
- Kódový poměr LDPC = K_{ldpc} / N_{ldpc}

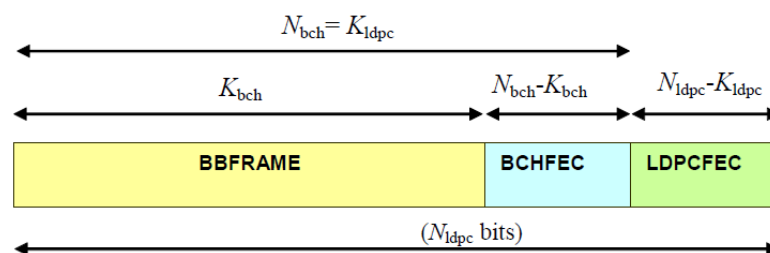
[www.etsi.org: EN 302 755]

Digitální televize

DVB-T2 – protichybové zabezpečení

- Hodnoty kódového poměru LDPC pro normální FECFRAME

LDPC Code	BCH Uncoded Block K_{bch}	BCH coded block N_{bch} LDPC Uncoded Block K_{ldpc}	BCH t-error correction	$N_{bch} - K_{bch}$	LDPC Coded Block N_{ldpc}
1/2	32 208	32 400	12	192	64 800
3/5	38 688	38 880	12	192	64 800
2/3	43 040	43 200	10	160	64 800
3/4	48 408	48 600	12	192	64 800
4/5	51 648	51 840	12	192	64 800
5/6	53 840	54 000	10	160	64 800

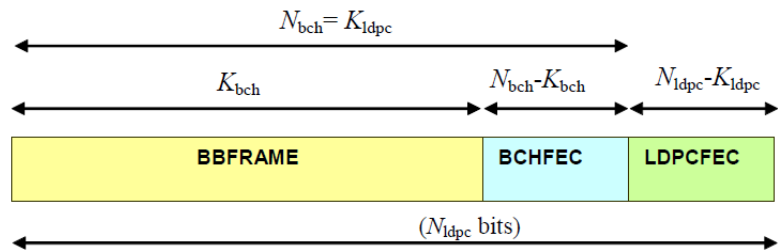
[www.etsi.org: EN 302 755]

Digitální televize

DVB-T2 – protichybové zabezpečení

- Hodnoty kódového poměru LDPC pro krátký FECFRAME
- Skutečná hodnota (Effective LDPC rate) se pro některé volby liší od nominální signalizované (LDPC Code identifier)

LDPC Code identifier	BCH Uncoded Block K_{bch}	BCH coded block N_{bch} LDPC Uncoded Block K_{ldpc}	BCH t-error correction	$N_{bch} - K_{bch}$	Effective LDPC Rate $K_{ldpc}/16\,200$	LDPC Coded Block N_{ldpc}
1/4 (see note)	3 072	3 240	12	168	1/5	16 200
1/2	7 032	7 200	12	168	4/9	16 200
3/5	9 552	9 720	12	168	3/5	16 200
2/3	10 632	10 800	12	168	2/3	16 200
3/4	11 712	11 880	12	168	11/15	16 200
4/5	12 432	12 600	12	168	7/9	16 200
5/6	13 152	13 320	12	168	37/45	16 200

NOTE: This code rate is only used for protection of L1-pre signalling and not for data.

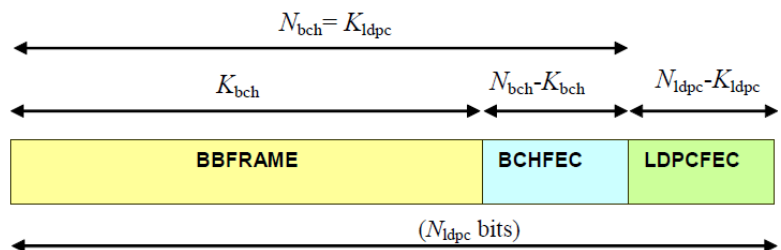
[www.etsi.org: EN 302 755]

Digitální televize

DVB-T2 – protichybové zabezpečení

- Hodnoty kódového poměru LDPC pro krátký FECFRAME T2-Lite
- Skutečná hodnota (Effective LDPC rate) se pro některé volby liší od nominální signalizované (LDPC Code identifier)

LDPC Code identifier	BCH Uncoded Block K_{bch}	BCH coded block N_{bch} LDPC Uncoded Block K_{ldpc}	BCH t-error correction	$N_{bch} - K_{bch}$	Effective LDPC Rate $K_{ldpc}/16\,200$	LDPC Coded Block N_{ldpc}
1/4 (see note)	3 072	3 240	12	168	1/5	16 200
1/3	5 232	5 400	12	168	1/3	16 200
2/5	6 312	6 480	12	168	2/5	16 200
1/2	7 032	7 200	12	168	4/9	16 200
3/5	9 552	9 720	12	168	3/5	16 200
2/3	10 632	10 800	12	168	2/3	16 200
3/4	11 712	11 880	12	168	11/15	16 200

NOTE: This code rate is only used for protection of L1-pre signalling and not for data.

[www.etsi.org: EN 302 755]

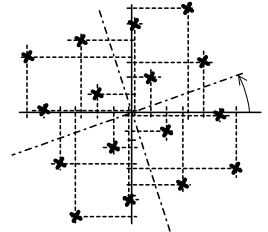

Digitální televize

DVB-T2 – modulace

- OFDM
- Mapování
  - QPSK, 16-QAM, 64-QAM nebo 256-QAM (signalizace nepoužívá 256-QAM a navíc používá BPSK)
- Konstelace s rotací (volitelné)
  - Pootočení konstelačního diagramu
  - Cyklické zpoždění hodnot Q složky v bloku FEC
  - Pouze pro PLP (ne v signalizaci)

Modulace datových dílčích nosných vln	QPSK	16QAM	64QAM	256QAM
Úhel natočení [°]	29	16,8	8,6	3,6

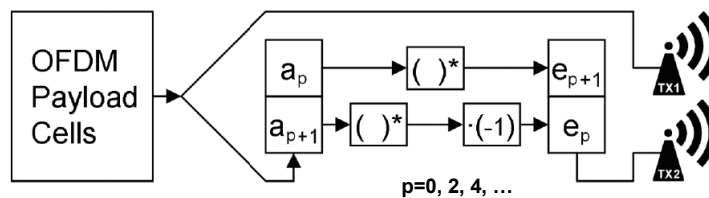
DVB-T2 – vkládání pilotních buněk

- Rozprostřené (scattered), stálé (continual), na okraji spektra (edge), v posledním symbolu rámce (frame-closing)
- 8 možných vzorů rozložení pilotních buněk PP (Pilot Pattern)
- Jiné vzory rozložení (viz dále) při užití techniky MISO-SFN

Digitální televize

DVB-T2 – Technika MISO-SFN (Multiple Input, Single Output; Single Frequency Network)

- Signál systému DVB-T2 může být vyslán technikou MISO ze dvou vysílačů (ze dvou skupin vysílačů) na jednu přijímací anténu (předpokládá se příjem na jedinou anténu, obecně lze užít libovolný počet přijímacích antén) na stejném kmitočtu v rámci jednofrekvenční sítě SFN
- Použito Alamoutiho kódování – princip viz obr.
  - Signál pro druhý vysílač (pro druhou skupinu vysílačů) je modifikován
($\cdot$) * znamená operaci komplexně sdružené číslo
 a_p představuje buňku a OFDM symbolu s indexem p

[www.etsi.org: EN 302 755]

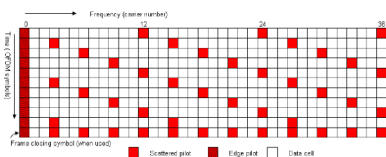
- V přijímači lze využít optimální kombinaci obou signálů (analogie diverzifikačního příjmu), nutno provádět dvojité odhad vlivu kanálu a Alamoutiho dekódování (jako na vysílací straně & „MIMO“ matice kanálu)
- Pro MISO jsou předepsána rozložení pilotních nosných pro obě skupiny vysílačů – viz dále příklad
- Oproti (standardní) SFN přináší MISO-SFN vylepšení příjmu v oblastech, kde je stejná vzdálenost k oběma vysílačům a tedy hrozí odečtení obou příspěvků pro příjem (signály pro dvě skupiny vysílačů MISO nejsou totožné a tudíž nedochází k silným únikům)

Digitální televize

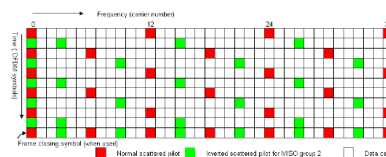
DVB-T2 – vkládání pilotních buněk

- Rozložení rozprostřených pilotních buněk PPx (Pilot Pattern) pro prvních 37 resp. 49 nosných vln

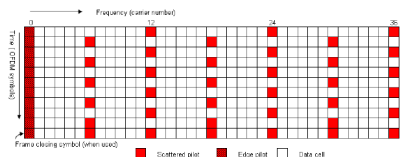
PP1

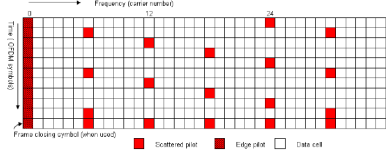
PP1-MISO (jeden příklad z 8 možných)

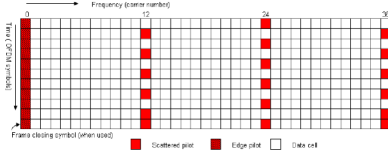
PP2

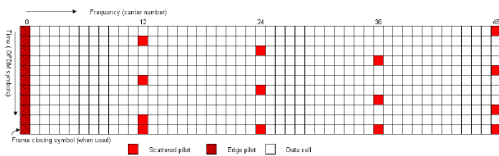
PP3

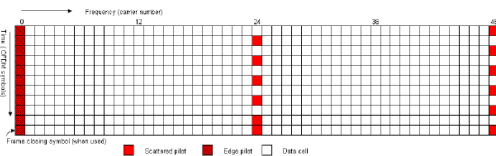
PP4

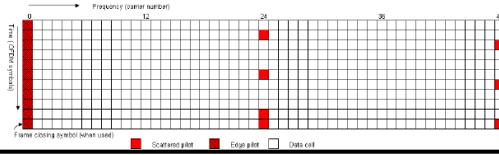
PP5

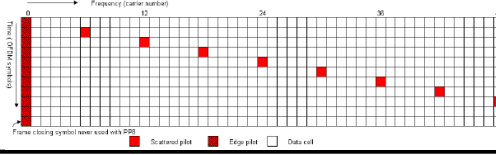
PP6

PP7

PP8

EN 302 755]

Digitální televize

DVB-T2 – parametry OFDM

- 6 možných hodnot nominální šířky pásma [MHz]: 1,7, 5, 6, 7, 8, 10 (10 MHz není povinné pro domácí přijímače)
- 6 možných voleb módu FFT (FFT size): 1K, 2K, 4K, 8K, 16K, 32K
- 7 možných poměrů ochranného intervalu
  - Pouze některé možné kombinace vs. módy FFT
  - Hodnoty délky trvání ochranného intervalu [μ s] při volbě 8 MHz nominální šířky pásma:

FFT size	Guard-interval fraction						
	1/128	1/32	1/16	19/256	1/8	19/128	1/4
32 K	28	112	224	266	448	532	N/A
16 K	14	56	112	133	224	266	448
8 K	7	28	56	66.5	112	133	224
4 K	N/A	14	28	N/A	56	N/A	112
2 K	N/A	7	14	N/A	28	N/A	56
1 K	N/A	N/A	7	N/A	14	N/A	28

... max. hodnota 532 μ s (2,375x větší než v DVB-T)

[www.dvb.org: DVB BlueBook A133]

Digitální televize

DVB-T2 – parametry OFDM

- Celkový počet aktivních nosných vln K_{total}
- Trvání užitečné části OFDM symbolu T_U v μs (Duration T_U)
- Rozestup nosných vln $\Delta f = 1/T_U$ (Carrier spacing)
- Šířka pásma signálu (Spacing between carriers K_{min} a K_{max}) – rozšířený mód pro 8K, 16K a 32K

Parameter		1K mode	2K mode	4K mode	8K mode	16K mode	32K mode
Number of carriers K_{total}	normal carrier mode	853	1 705	3 409	6 817	13 633	27 265
	extended carrier mode	NA	NA	NA	6 913	13 921	27 841
Value of carrier number K_{min}	normal carrier mode	0	0	0	0	0	0
	extended carrier mode	NA	NA	NA	0	0	0
Value of carrier number K_{max}	normal carrier mode	852	1 704	3 408	6 816	13 632	27 264
	extended carrier mode	NA	NA	NA	6 912	13 920	27 840
Number of carriers added on each side in extended carrier mode K_{ext} (see note 2)		0	0	0	48	144	288
Duration T_U		1 024T	2 048T	4 096T	8 192T	16 384T	32 768T
Duration T_U μs (see note 3)		112	224	448	896	1 792	3 584
Carrier spacing $1/T_U$ (Hz) (see notes 1 and 2)		8 929	4 464	2 232	1 116	558	279
Spacing between carriers K_{min} and K_{max} ($K_{\text{total}}-1)/T_U$ (see note 3)	normal carrier mode	7,61 MHz	7,61 MHz	7,61 MHz	7,61 MHz	7,61 MHz	7,61 MHz
	extended carrier mode	NA	NA	NA	7,71 MHz	7,77 MHz	7,77 MHz

NOTE 1: Numerical values in italics are approximate values.
NOTE 2: This value is used in the definition of the pilot sequence in both normal and extended carrier mode.
NOTE 3: Values for 8 MHz channels.

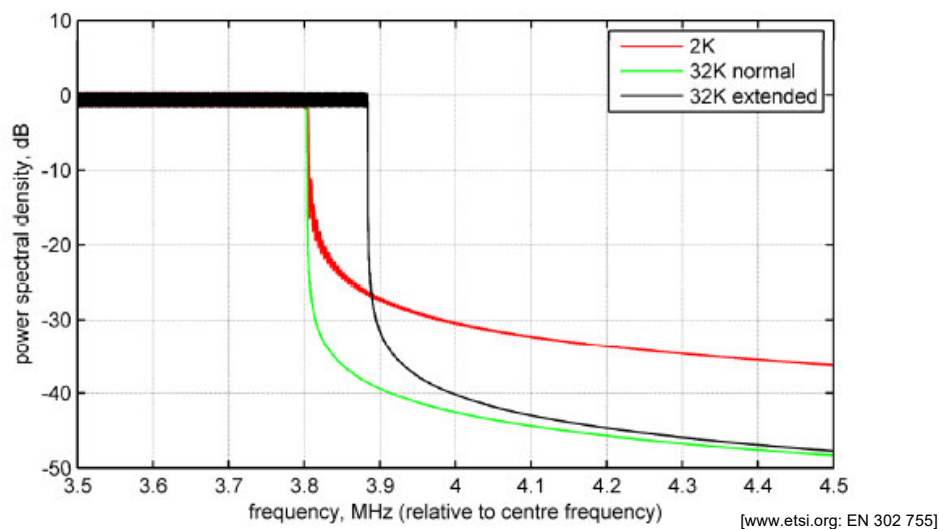
[etsi.org: EN 302 755]

Digitální televize

DVB-T2 – teoretické spektrum signálu

- Příklad pro nominální šířku 8 MHz
- Pouze část spektra okolo poslední nosné vlny
- Velké rozměry FFT ... rychleji klesá nežádoucí vyzařování (důležité pro módy s rozšířenou šířkou pásma)

Digitální televize

DVB-T2 – příklady hodnot bitové rychlosti při nastavení pro maximální rychlost a při optimálním nastavení (pro šířku kanálu 8 MHz, mód 32K a pro pilotní nosné PP7)

Modulation	Code rate	Absolute maximum bit-rate			Recommended configuration		
		Bitrate Mbit/s	Frame length L_F	FEC blocks per frame	Bitrate Mbit/s	Frame length L_F	FEC blocks per frame
QPSK	1/2	7,49255	62	52	7,4442731	60	50
	3/5	9,003747			8,9457325		
	2/3	10,01867			9,9541201		
	3/4	11,27054			11,197922		
	4/5	12,02614			11,948651		
	5/6	12,53733			12,456553		
16-QAM	1/2	15,03743	60	101	15,037432	60	101
	3/5	18,07038			18,07038		
	2/3	20,10732			20,107323		
	3/4	22,6198			22,619802		
	4/5	24,13628			24,136276		
	5/6	25,16224			25,162236		
64-QAM	1/2	22,51994	46	116	22,481705	60	151
	3/5	27,06206			27,016112		
	2/3	30,11257			30,061443		
	3/4	33,87524			33,817724		
	4/5	36,1463			36,084927		
	5/6	37,68277			37,618789		
256-QAM	1/2	30,08728	68	229	30,074863	60	202
	3/5	36,15568			36,140759		
	2/3	40,23124			40,214645		
	3/4	45,25828			45,239604		
	4/5	48,29248			48,272552		
	5/6	50,34524			50,324472		

[www.dvb.org: DVB BlueBook A133]

Digitální televize

DVB-T2 – porovnání důležitých parametrů s DVB-T

	DVB-T	DVB-T2
FEC	Konvoluční kódování + RS	LDPC + BCH
Kódový poměr	1/2, 2/3, 3/4, 5/6, 7/8	1/2, 3/5 , 2/3, 3/4, 4/5 , 5/6
Módy FFT	2K, 8K	1K , 2K, 4K , 8K, 16K , 32K
Modulace datových nosných	OFDM / QPSK, 16QAM, 64QAM	OFDM / QPSK, 16QAM, 64QAM, 256QAM
Možné šířky kanálu [MHz]	6, 7, 8	1.7 , 5 , 6, 7, 8, 10
Ochranný interval: $\Delta T / T_u$	1/4, 1/8, 1/16, 1/32	1/4, 19/128 , 1/8, 19/256 , 1/16, 1/32, 1/128
Obsazení pilotními nosnými – kontinuálními; rozprostřenými	2.6 % ; 8 %	0.35 % ; 1 % , 2 % , 4 % , 8 % podle vzoru rozložení PP

DVB-T2 – příklad aktuálního nastavení parametrů

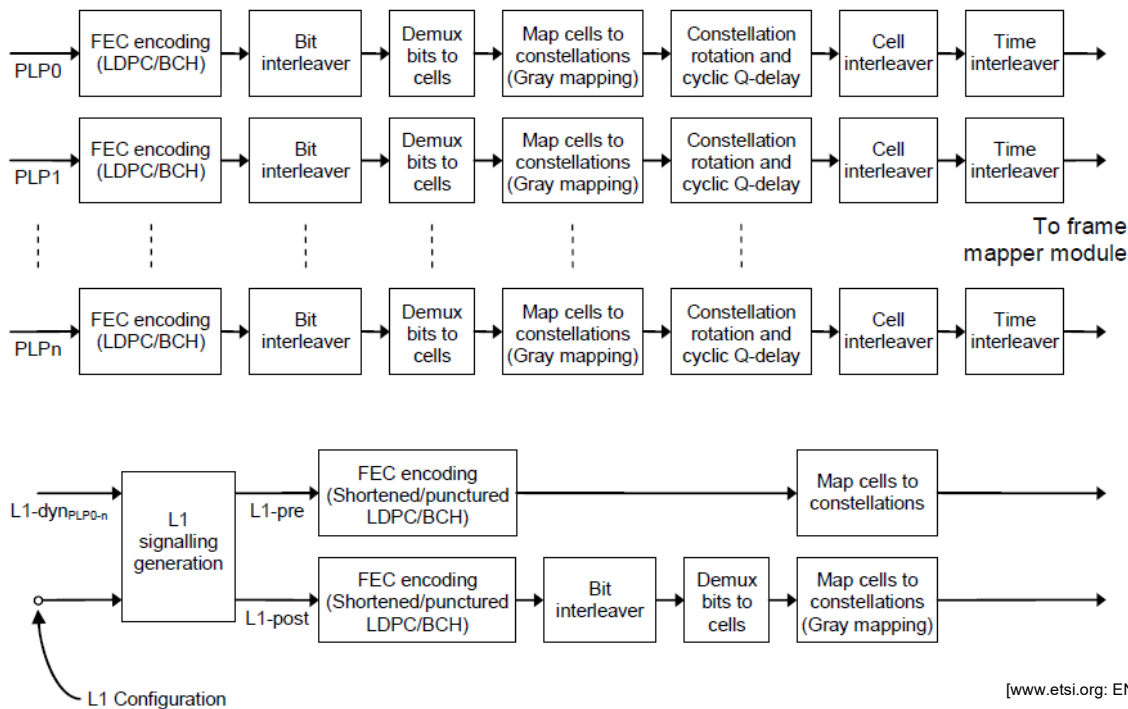
- UHF, 8 MHz kanál
- Modulace OFDM 32k ext., 256QAM, rotovaný diagram (signalizace 64 QAM);
Vzor rozložení pilotních buněk PP2; ochranný interval 1/8
- Kódový poměr 2/3 (signalizace 1/2)
- Bitová rychlost cca 35,5 Mbit/s; TS formát
- SISO; DVB-T2 1.3.1; Base

Digitální televize

DVB-T2 – blokové schéma dle normy

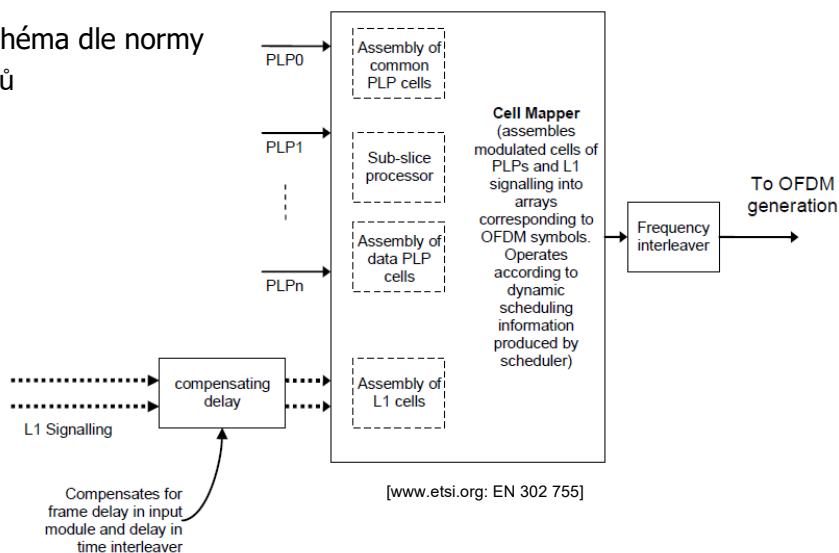
– Prokládání, FEC a Modulace

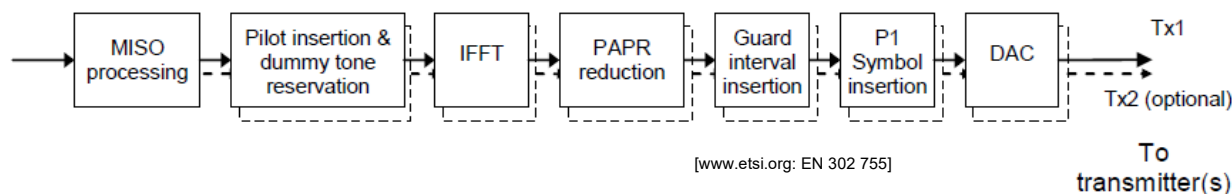
Digitální televize

DVB-T2 – blokové schéma dle normy

– Vytváření rámců

– OFDM modulace

Digitální rozhlas

– DAB, Digital Audio Broadcasting

– DRM, Digital Radio Mondiale

Digitální rozhlas

DAB – Digital Audio Broadcasting

- Standard pro digitální přenos rozhlasu
- ETSI standard v roce 1995
- Verze podle přenosového kanálu
  - Od roku 2017 (verze standardu 2.1.1) pouze terestrický T-DAB (dříve též satelitní S-DAB, kabelový C-DAB)
- Zdrojové kódování – MPEG Audio Layer 2
  - Vzorkovací kmitočet 24 nebo 48 kSa/s
  - Bitový tok 8 až 384 (typicky 192) kb/s
  - Mono, joint stereo, stereo, prostorový zvuk (po maticovém kódování do stera)

DAB+

- Doplněk ke standardu DAB v roce 2007
- Zdrojové kódování – MPEG4 High Efficiency AAC v2 (možné též profily MPEG4 HE-AAC v1 a MPEG4 AAC-LC)
  - Vzorkovací kmitočet 16, 24, 32 nebo 48 kSa/s (při SBR 16 nebo 24 kSa/s; bez SBR 32 nebo 48 kSa/s)
  - Maximální předpokládaný bitový tok na program 192 kb/s (audio + data)

DMB

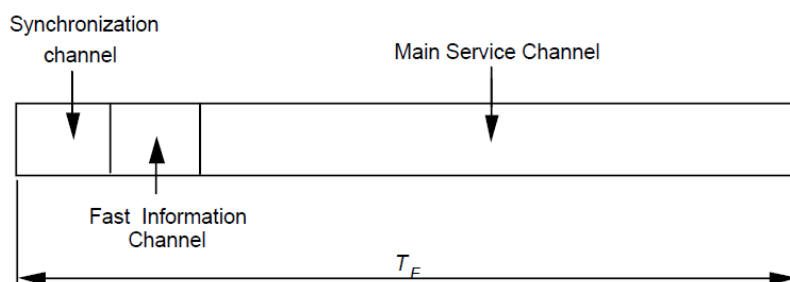
- Po doplnění o obrazový enkodér je možno přenášet i video – Digital Multimedia Broadcasting

Digitální rozhlas

DAB – typy kanálů

- Hlavní kanál MSC (Main Service Channel)
  - Audio data
- Rychlý informační FIC (Fast Information Channel)
  - Konfigurace MSC, popis programů (služeb), podmíněný přístup
  - Nepoužívá prokládání
- Synchronizační
  - Časová a frekvenční synchronizace, odhad stavu kanálu, identifikace vysílače
  - První dva symboly v DAB rámci – první symbol je nulový; druhý je referenční (pro diferenciální modulaci)

[www.etsi.org: EN 300 401]

Digitální rozhlas

DAB – kanálové zpracování signálu

- Prokládání (časové i kmitočtové)
- Konvoluční kódování v MSC (mnoho možností, nejmenší kódový poměr 1/4)
- Volitelné užití Reed-Solomonova kódování RS(204,188) v MSC
- V DAB+ užití Reed-Solomonova kódování povinné RS(120,110) v MSC
- OFDM / DQPSK (diferenciální QPSK) ... jednofrekvenční síť (SFN)
  - Z původně 4 přenosových módů od roku 2017 (verze standardu 2.1.1) pouze mód I:

Mód	Počet nosných	Δf	Délka GI ($\sim 1/4$)	Trvání užít. části	Trvání OFDM symbolu	Určeno pro
I	1536	1 kHz	246 μ s	1 ms	1.246 ms	T-DAB; SFN a lokální vysílání v pásmech I, II a III
II	384	4 kHz	62 μ s	250 μ s	312 μ s	T-DAB a S-DAB; lokální vysílání v pásmech I, II, III, IV, V a L
III	192	8 KHz	31 μ s	125 μ s	156 μ s	C-DAB (T-DAB, S-DAB); do 3 GHz
IV	768	2 kHz	123 μ s	500 μ s	623 μ s	T-DAB a S-DAB; lokální vysílání v pásmech I, II, III, IV, V a L (větší SFN)

- Užitečná přenosová rychlost 576 - 1728 kb/s ... v multiplexu max. cca 10 audio služeb pro DAB, 20 pro DAB+

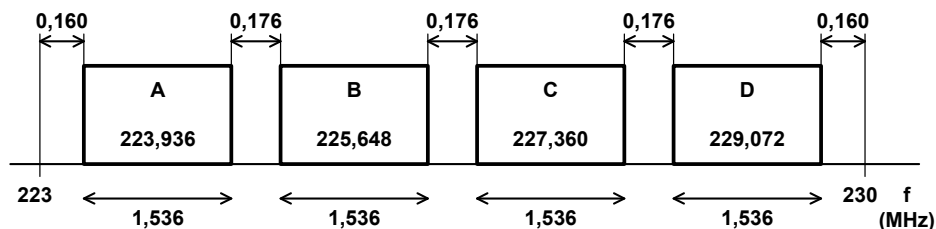

Digitální rozhlas

DAB – příklady kmitočtu a šířky pásma VF signálu

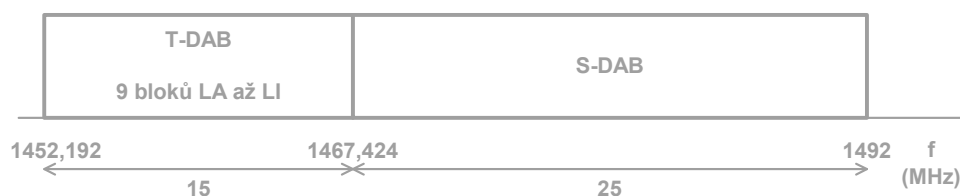
– Mód I (T-DAB)

- 1536 nosných vln s odstupem 1 kHz ($T_u = 1/\Delta f = 1$ ms), jeden blok má šířku 1.536 MHz
- III. TV pásmo: 174 až 230 MHz, na obr. např. 12. TV k. (4 bloky do TV kanálu) – pásmo pro T-DAB

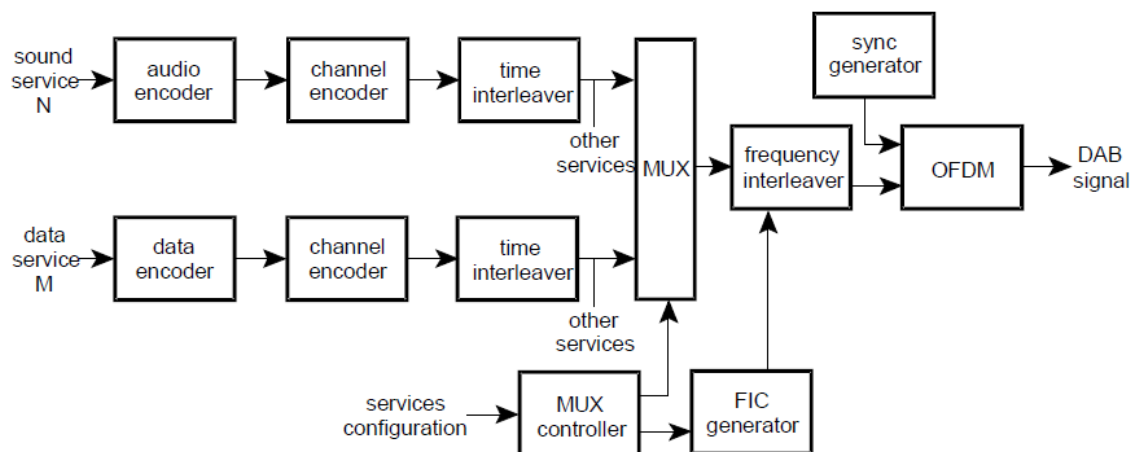
– Mód II (T-DAB, S-DAB)

- 384 nosných vln s odstupem 4 kHz ($T_u = 1/\Delta f = 250$ μ s), jeden blok má šířku 1.536 MHz
- Pásmo L 1452 až 1492 MHz

Digitální rozhlas

DAB – koncepční schéma podle normy

[www.etsi.org: EN 300 401]

Digitální rozhlas

DRM – Digital Radio Mondiale

- Digitální terestrický přenos rozhlasu v pásmech DV, SV a KV (rozhlas do 30 MHz)
  - Dlouhé vlny 148.5 až 283.5 kHz
  - Střední vlny 526.5 až 1 606.5 kHz
  - Krátké vlny 2.3 až 27 MHz
- V malé šířce pásma max. 2x 10 kHz
- Navazuje na francouzský systém SkyWave 2000
- ETSI standard v r. 2001
- Mezinárodní konsorcium Digital Radio Mondiale

DRM Plus (DRM+) – rozšířený systém DRM (nový mód E)

- Ohlášeno DRM konsorciem v r. 2005
- Rozšíření do vyšších kmitočtových pásem
  - 47 MHz to 68 MHz (VKV pásmo I; určené pro analogové TV vysílání v Evropě)
  - 65.8 MHz až 74 MHz (OIRT VKV pásmo),
  - 76 MHz až 90 MHz (VKV pásmo v Japonsku),
  - 87.5 MHz až 108 MHz (pásmo II; určené pro FM rozhlas)
  - 174 MHz až 240 MHz (pásmo III)
- Šířka pásma až 100 kHz

Digitální rozhlas

DRM / DRM+ / T-DAB – využití různých systémů pro terestrické vysílání digitálního rozhlasu

- DRM (do 30 MHz) – velké pokrytí, jediný program → náhrada stanic AM rozhlasu, zahraniční vysílání
- DRM+ – lokální pokrytí, jediný program → náhrada lokálních stanic FM rozhlasu
- T-DAB – větší šířka kanálu, více programů → náhrada celoplošných stanic FM rozhlasu, potřeba společného multiplexu více programů
- Systém DRM by neměl být chápán jako konkurenční k systému T-DAB

DRM – zdrojové kódování

- Účinné kompresní metody MPEG-4
  - MPEG4-AAC (Advanced Audio Coding) pro hudbu (mono, rozmítané stereo, stereo) – vzorkovací kmitočet 12 nebo 24 kSa/s, tok 20 kb/s
  - MPEG4-CELP (Code Excited Linear Prediction) nebo pro řeč – vzorkovací kmitočet 8 nebo 16 kSa/s, tok 4 až 20 kb/s, analýza a syntéza řeči
  - MPEG4-HVXC (Harmonic Vector Excitation Coding) pro řeč – vzork. kmitočet 8 kSa/s, tok 2 až 4 kb/s, parametrická analýza a syntéza řeči
  - SBR (Spectral Band Replication) ... MPEG4 HE-AAC v1, PS (Parametric Stereo) ... MPEG4 HE-AAC v2

Digitální rozhlas

DRM – typy logických kanálů

- Rychlý kanál FAC (Fast Access Channel)
  - Informace potřebné pro vyhledání služby, nastavení parametrů, synchronizace, konfigurace SDC a MSC; oznamuje rekonfiguraci
    - Parametry kanálové – např. mód robustnosti, šířka pásma, délka prokládání buněk, modulace SDC a MSC, počet a typ služeb v MSC
    - Parametry služby – např. identifikátor služby, podmíněný přístup (podrobnosti v SDC), jazyk, audio/data, typ programu (žánr)/dat
  - Některé nosné vlny, některé symboly (65 buněk v 1 rámcu, bitová rychlost 180 b/s)
- Popis služby SDC (Service Description Channel)
  - Jak dekódovat multiplex, další parametry, alternativní frekvence (systémů FM, DAB)
    - Parametry – volba protichybového zabezpečení, sestavení multiplexu, popis služby/služeb (např. vzorkovací kmitočty, audio-kodek, mono/stereo; ne/paketový mód), alternativní zdroje stejných dat (denní přehled frekvencí, jiné frekvence DRM, ale též odkaz na AM, DAB, FM, FM-RDS), identifikátor podmíněného přístupu, geografické informace (např. pro volbu frekvencí), jazyk, čas a datum
  - Všechny nosné vyjma referenčních, první 2 (či 3) symboly v superrámci (bitový tok a počet buněk v 1 superrámci v rozmezí 130 až 846 dle volby šířky pásma, módu a modulace)
- Hlavní kanál MSC (Main Service Channel)
  - Datový multiplexní tok audio a doprovodných data; maximálně 4 programy (služby)
  - Téměř celá část nosných vln vyjma referenčních symbolů
  - Bitový tok podle volby šířky pásma, módu, modulace a ochranného kódování (typicky cca 20 kb/s v 10 kHz kanále, cca 200 kb/s v 100 kHz kanále)

Digitální rozhlas

DRM – kanálové zpracování signálu (5 přenosových módů A až E)

- Protichybové zabezpečení konvolučním kódováním
  - MSC – dlouhé (2 s) nebo krátké (400 ms) prokládání, mnoho možností kódového poměru – typicky 0.6
  - (FAC – kódový poměr 0.6 pro módy A až D a 0.25 pro mód E)
  - (SDC – kódový poměr 0.5 pro módy A až D a 0.5 nebo 0.25 pro mód E)
- Modulace OFDM / QPSK, 16-QAM nebo 64-QAM
  - MSC – 16-QAM nebo 64-QAM pro módy A až D, QPSK nebo 16-QAM pro mód E
  - (FAC – QPSK)
  - (SDC – QPSK nebo 16-QAM)
- Šířka kanálu 9 nebo 10 kHz nebo poloviční (současný provoz analogového vysílání) anebo dvojnásobná (kvalitní stereofonní provoz) pro módy A až D, 100 kHz pro mód E
  - 90 až 460 nosných vln dle zvoleného módu, např. 204 při 9 kHz šířce kanálu

Digitální rozhlas

DRM – 5 přenosových módů (dle robustnosti)

Mód	A	B	C	D	E
Δf	41.666 Hz	46.875 Hz	68.182 Hz	107.143 Hz	444.444 Hz
T_u	24 ms	21.333 ms	14.666 ms	9.333 ms	2.25 ms
$\Delta T / T_u$	1/9	1/4	4/11	11/14	1/9
ΔT	2.666 ms	5.333 ms	5.333 ms	7.333 ms	0.25 ms
Typické podmínky šíření	Gaussovský kanál, zanedbatelné odrazy	Časově a frekvenčně selektivní kanál, odrazy s delšími zpožděními	Jako B a navíc Dopplerův efekt	Jako B a navíc Dopplerův efekt; nejvyšší robustnost	Časově a frekvenčně selektivní kanál

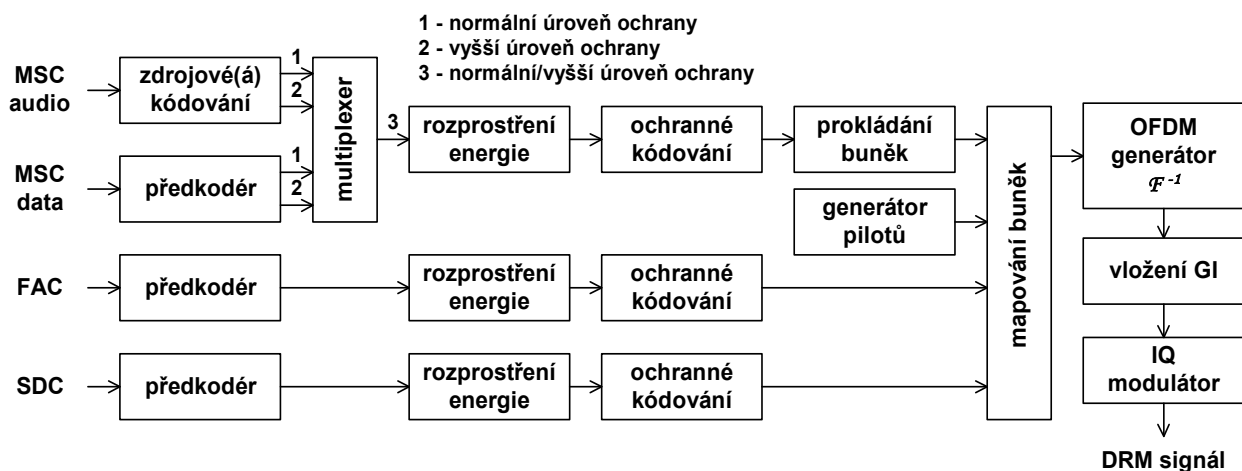
DRM – příklady užitečné přenosové rychlosti [kb/s] (64QAM a kódový poměr 0.6 pro módy A až D, 16QAM a kódový poměr 0.625 pro mód E v MSC)

Šířka kanálu (kHz)	4.5	5	9	10	18	20	100
Mód							
A	11.3	12.8	23.6	26.6	49.1	55.1	-
B	8.7	10.0	18.4	21.0	38.2	43.0	-
C	-	-	-	16.6	-	34.9	-
D	-	-	-	11.0	-	23.3	-
E	-	-	-	-	-	-	186.4

Digitální rozhlas

DRM – koncepční schéma

Shrnutí

Systém	Ochranné kanálové kódování	Užitečná přenosová bitová rychlost (příklad pro celý multiplex)	Modulace (případně příklad)	Šířka pásma VF. signálu či kanálu (případně příklad)
DVB-T	RS-CRC, konv. kód	25 Mb/s	OFDM(8K)/64QAM	8 MHz
DVB-S	RS-CRC, konv. kód	32 Mb/s	QPSK	33 MHz
DVB-C	RS-CRC	38 Mb/s	64QAM	8 MHz
DVB-S2	BCH-CRC, LDPC	64 Mb/s	16APSK	33 MHz
DVB-T2	BCH-CRC, LDPC	40 Mb/s	OFDM(32K)/256QAM	8 MHz
DAB/DAB+	RS-CRC nepovinně/povinně, konv. kód	1,5 Mb/s	OFDM(1,5K)/(D)QPSK	1,5 MHz
DRM/DRM+	konv. kód	20 kb/s / 200 kb/s	OFDM(stovky)/16QAM	10 kHz / 100 kHz

Témata pro přípravu studentů ke zkoušce

Systém pro digitální televizní vysílání DVB (Digital Video Broadcasting)

- Varianty z hlediska přenosového kanálu,
- Pro libovolnou variantu (z hlediska přenosového kanálu) a pro libovolnou generaci: použitá modulace (příklad konkrétní modulace), ochranné kanálové kódování, příklad šířky pásma (kanálu nebo VF signálu) a příklad užitečné přenosové bitové rychlosti (pro přenos celého multiplexu s AV obsahem).

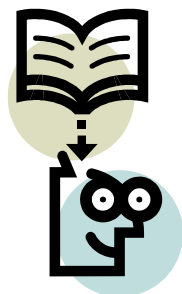
Systém pro digitální rozhlasové vysílání DAB/DAB+ (Digital Audio Broadcasting)

- Použitá modulace, ochranné kanálové kódování, příklad šířky pásma (kanálu nebo VF signálu) a příklad užitečné přenosové bitové rychlosti (pro přenos celého multiplexu s audio obsahem); rozdíl DAB vs. DAB+.

(osnova)

Děkuji za pozornost,

prosím vaše dotazy ...